

نقش اقدامات انتظامی در پیش‌گیری از جرائم در مناطق حاشیه‌نشین بومهن

تاریخ دریافت: ۸۶/۷/۱

تاریخ پذیرش: ۸۶/۱۰/۱۵

دکتر علی رضا محسنی تبریزی^۱، سعید شگری پور^۲ و حسین زنگی^۳

چکیده

هدف پژوهش بررسی نقش اقدامات انتظامی در پیش‌گیری و کاهش میزان وقوع جرائم در مناطق حاشیه‌نشین شهر بومهن انجام یافته است. روش تحقیق پیمایشی است. ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته بوده است؛ برای روایی پرسشنامه از روایی صوری (نظر اساتید متعدد، صاحب‌نظران و کارشناسان) استفاده گردید و با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ پایایی آن سنجیده شد ($\alpha = 0/9057$). جامعه آماری کلیه ساکنین بالغ در مناطق حاشیه‌نشین شهر بومهن است که حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران و نمونه‌گیری خوشه‌ای ۱۷۳ نفر انتخاب شدند. برای تجزیه و تحلیل استنباطی داده‌ها از آزمون t و فریدمن استفاده گردید. رابطه معناداری میان کیفیت اقدامات پلیس، کیفیت امکانات و تجهیزات پلیس و نحوه به‌کارگیری آن‌ها، نحوه برخورد قضایی با مجرمین و پیش‌گیری و کاهش میزان وقوع جرائم در منطقه حاشیه‌نشین بومهن وجود داشت. همچنین بر اساس نتایج به دست آمده نزدیکی شهر بومهن با تهران بزرگ با شیوع انواع خاصی از جرائم در مناطق حاشیه‌نشین بومهن رابطه معناداری را نشان می‌دهد.

و اژگان کلیدی: اقدامات انتظامی Policing Measures / کاهش جرم Reduction Crime /
پیشگیری از جرم Crime Prevention / برخورد قضایی Judiciary encountering / امکانات و
تجهیزات پلیس Police equipments / مهاجرپذیری Immigrantability / مناطق حاشیه‌نشین
Suburban areas / حاشیه‌نشین Suburbanization / شهر بومهن Bumehen city.

□ **استاد:** محسنی تبریزی، علی‌رضا، شگری پور، سعید و زنگی، حسین (بهار ۱۳۸۷). «نقش اقدامات انتظامی در پیش‌گیری از جرائم در مناطق حاشیه‌نشین بومهن» فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی، سال سوم، شماره اول: ۷۹ تا ۹۳

۱. استادیار دانشگاه تهران (نویسنده مسئول)
۲. عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی
۳. کارشناسی ارشد فرماندهی و مدیریت انتظامی

مقدمه

پس از انقلاب صنعتی در اروپا و ایران، روند مهاجرت از روستاها به سمت شهرهای بزرگ سرعت زیادی گرفت. صرف نظر از وجود این واقعیت که رفاه و آرامش را می‌توان در شهرهای بزرگ‌تر به دست آورد یا خیر، به دنبال پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی ایران افراد مختلفی از دیگر استان‌ها به تهران سرازیر شدند. عدم انطباق فرهنگی، اقتصادی آنان با شهرنشینان موجب ایجاد فاصله، قشربندی و ایجاد طبقات روستایی، شهری؛ درجه یک - دو - سه و .. در نهایت هجوم به اطراف تهران و سکونت در مناطقی که از نظر فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی تا حدودی پذیرای آنان بوده گردید. اسکان غیرقانونی، احداث بناهای غیراستاندارد، عدم وجود هرگونه امکانات رفاهی، تفریحی، آموزشی، درمانی، خدمات اولیه‌ای شهری و .. با عنایت به ویژگی‌های فرهنگی، مناطق حاشیه نشین با رویکرد قومی و محله‌ای را پایه گذاری نمود. وجود مناطق حاشیه نشین بر اثر فقدان و عدم تامین نیازهای اولیه شکل‌گیری و انجام جرایم خاصی را در این مناطق متبلور ساخت.

با توسعه مهاجرت از مناطق روستایی به مناطق شهری، توسعه حاشیه نشینی در اطراف شهرها و مراکز شهری عمده و علی‌الخصوص شیوع و افزایش انواع جرایم و انحرافات در مناطق حاشیه نشین پیرامون شهرها و مراکز شهری نقش و عملکرد پلیس در پیش‌گیری و کاهش میزان وقوع جرایم در مناطق حاشیه نشین مورد توجه بسیاری از صاحب نظران، مسئولین و کلیه آحاد و افراد جامعه در چند دهه گذشته بوده است بومهن نیز به عنوان یک حوزه شهری توسعه یافته در چند سال گذشته با مساله مهاجرت، افزایش جمعیت و توسعه مناطق حاشیه نشین مواجه بوده است.

پس از انقلاب اسلامی و به ویژه در جریان جنگ تحمیلی بومهن به یکی از مناطق حاشیه نشین کلان شهر تهران بزرگ تبدیل گردید. وجود شهرک‌های صنعتی در منطقه، نزدیکی به تهران، زمین و مسکن ارزان، عدم وجود دستگاه‌های دولتی و نظارت‌های لازم، همگرایی فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی و پذیرش افراد تازه وارد و .. از دلایل عمده توسعه مناطق حاشیه نشین بومهن می‌باشند. با شکل‌گیری این مناطق، جمعیت نامتجانس، فقیر از نظر اقتصادی رو به افزایش گذاشت. به دنبال این روند رشد و افزایش میزان جرایم و شیوع انواع کجروی‌ها در مناطق حاشیه نشین بومهن پدیدار شده و هر روز به اشکال مختلف خود را بروز و ظهور داده است.

حاشیه نشینی از معضلات دیرین کلان شهرها بوده و سازمان‌های سیاسی، امنیتی انتظامی و قضایی در دهه‌های اخیر تحقیقات متعددی در این رابطه انجام داده‌اند. از آنجایی که بومهن ظرف ۱۰ الی ۱۵ سال گذشته حدود ۱۰ برابر رشد جمعیت نامتجانس و ناهمگون

برگرفته از فرهنگ‌های مختلف داشته است، محل مناسبی برای اسکان، حضور و یا فعالیت مجرمین یا ارتکاب جرم در این منطقه محسوب شده و اخبار غیررسمی حاکیست که جرایم زیادی از جمله مسایل اخلاقی، سرقت، اعتیاد، حمل و نقل، نگهداری خرید و فروش موادمخدر، جعل و کلاهبرداری و... از این مسیر شرق تهران بزرگ را در بر می‌گیرد. اخبار منتشره در رسانه‌ها خصوصاً بخش حوادث همواره از وقوع جرم متعدد با تنوع مختلف در بومهن گویای موضوع می‌باشد. سرقت مسلحانه از یک طلافروشی در مجاورت بانک سپه و کشته شدن شاگرد طلافروشی، دستگیری و توقیف عوامل ساخت و توزیع مشروبات الکلی به میزان ۲۰۰۰ لیتر و دستگاه‌های ساخت مشروبات غیر استاندارد، دستگیری عوامل باند توزیع پخش موادمخدر از نوع شیشه و کراک در بومهن و ده‌ها موارد دیگر که تاکنون به چاپ رسیده‌اند.

«فراوانی جرم، جمعیت رو به افزایش و نهایتاً جغرافیا. سه نکته‌ای است که ماموریت‌های ناجا، اعتبارات، سازماندهی و ده‌ها مورد دیگر را تحت تاثیر خود قرار داده و معطوف به خود داشته است.» (برگرفته از متن سخنرانی فرماندهی ناجا در دافوس، آبان ۱۳۸۵).

برای بررسی موضع تحقیق سوالاتی مطرح می‌باشد که انتظار می‌رود به آن پاسخ داده شود. چه عواملی بر اقدامات انتظامی پلیس در پیش‌گیری از وقوع جرایم در مناطق حاشیه‌نشین (بومهن) موثر می‌باشند؟

هدف این تحقیق، بررسی نقش اقدامات انتظامی در پیش‌گیری و کاهش میزان وقوع جرایم در مناطق حاشیه‌نشین (مطالعه موردی منطقه حاشیه‌نشین بومهن) می‌باشد. همچنین اهداف فرعی به شرح ذیل می‌باشد:

۱- بررسی نقش عناصر تاثیرگذار بر اقدامات انتظامی در پیش‌گیری و کاهش میزان وقوع جرایم در مناطق حاشیه‌نشین (بومهن)

۲- تعیین میزان تاثیر عناصر تاثیرگذار بر اقدامات انتظامی در پیش‌گیری و کاهش میزان وقوع جرایم در مناطق حاشیه‌نشین (بومهن)

۳- اولویت بندی عناصر تاثیرگذار بر اقدامات انتظامی در پیش‌گیری و کاهش میزان وقوع جرایم در مناطق حاشیه‌نشین (بومهن)

فرضیه‌های این تحقیق عبارتند از: ۱- بین اقدامات انتظامی پلیس، با پیش‌گیری و کاهش میزان وقوع جرایم در منطقه حاشیه‌نشین بومهن رابطه وجود دارد. ۲- بین به کارگیری امکانات و تجهیزات پلیس با پیش‌گیری و کاهش میزان وقوع جرایم در منطقه حاشیه‌نشین بومهن رابطه وجود دارد. ۳- میان نحوه برخورد قضایی با مجرمین، با پیش‌گیری و کاهش میزان وقوع جرایم در منطقه حاشیه‌نشین بومهن رابطه وجود دارد.

۴ - میان ویژگی‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی مناطق حاشیه نشین با موفقیت و عدم موفقیت پلیس در پیش‌گیری از وقوع جرائم رابطه وجود دارد. ۵- میان نزدیکی بومهن به تهران بزرگ و شیوع انواع خاصی از جرائم در منطقه حاشیه نشین بومهن رابطه وجود دارد. ۶- بین درجه مهاجرپذیری مناطق حاشیه نشین، با پیش‌گیری و کاهش میزان وقوع جرائم در منطقه حاشیه نشین بومهن رابطه وجود دارد

ویژگی های بومهن: بومهن نام روستایی است در حدود ۳۵ کیلومتری شرق تهران که سکنه آن به زبان ترکی گویش می‌کنند و روستاهای مهم دیگر آن در منطقه به ترتیب عبارتند از: سیاه بند، لوران، شهرآباد، طاهرآباد، باغ کمیش، کرشت، گل دره، و... این شهر، دارای یک شهرداری و از یک بخشداری (مرکز تهران) یک شهر، ۶ دهرداری و ۳۲ روستا تشکیل شده است که تعداد ۱۲ روستای آن دارای شورای اسلامی می‌باشد. به لحاظ اهمیت بومهن و به منظور جلوگیری از بسط و گسترش تقسیمات کشور استانداری تهران بخش مرکزی را به بومهن منتقل نموده است. از نظر ساختار نظامی و انتظامی دارای این واحدها می‌باشد: یک حوزه نیروی مقاومت سپاه پاسداران بومهن، ۹ پایگاه بسیج روستایی، پاسگاه پلیس راه جاجرو، راهنمایی و رانندگی بومهن، کلانتری درجه ب بومهن، و کلانتری درجه ج پردیس. شهر دارای ساختار فرهنگی متنوع می‌باشد: مسجد اهل البیت و نماز جمعه، دفتر امام جمعه بومهن، پردیس، رودهن و آعلی، روزنامه جام جم، همشهری و ابتکار، ۲۱ باب مدرسه راهنمایی، تعداد ۳۷ باب مدرسه ابتدایی، ۳ باب دبیرستان، ۲۳ رقبه مسجد و حسینیه، فرهنگ سرای طبرستان، و دو رقبه امامزاده. آمار جمعیت در سال ۱۳۸۵ در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱. آمار جمعیت بومهن در سال ۱۳۸۵ (مرکز آمار ایران)

نام محل	جمعیت کل	تعداد خانوار	تعداد مردان	تعداد زنان	جمعیت کل باسواد	مردان باسواد	زنان باسواد	جمعیت کل بیسواد	مردان بیسواد	زنان بیسواد
بومهن	۴۳۰۰۴	۱۱۶۶۵	۲۲۷۱۵	۲۰۲۸۹	۳۳۸۱۷۸	۱۸۴۰۹	۱۵۴۶۹	۳۸۹۱	۱۶۱۴	۲۲۲۷
پردیس	۲۵۳۶۰	۷۲۲۸	۱۳۴۷۴	۱۱۸۸۶	۲۲۵۰۸	۱۲۰۳۱	۱۰۴۷۷	۷۴۸	۳۳۳	۴۱۵
سیاهرود	۱۶۸۳۷	۴۸۸۰	۹۹۳۲	۶۹۰۵	۱۲۷۰۸	۷۹۰۹	۴۷۹۹	۲۳۹۲	۱۱۴۱	۱۲۵۱
جمع کل	۸۵۲۰۱	۲۳۷۷۳	۴۶۱۲۱	۳۹۰۸۰	۶۹۰۹۴	۳۸۳۴۹	۳۰۷۴۵	۷۰۳۱	۳۰۸۸	۳۸۹۳

آمار تهران و بخش مرکزی: ۱- بخش مرکزی: ۷۷۹۰۲۳۷ نفر برابر با ۲۲۸۹۸۸۵ خانوار؛
۲- شهر تهران: ۷۷۰۵۰۳۶ نفر برابر با ۲۲۶۶۱۱۲ خانوار.

مهاجرت و رشد جمعیت بومهن: « بومهن از سال ۱۳۷۳ به بعد با پدیده مهاجرت پذیری مواجه شده (ترکمن، آذربایجان، لرستان، مازندران، گلستان) متأسفانه تعدادی افغانه در منطقه وجود دارد که به صورت غیرمجاز سکونت دارند. (مصاحبه با آقای امید بیگدلی، معاون محترم سیاسی انتظامی بخشداری مرکزی، ۱۳۸۶/۵/۲۲)

ویژگی‌های مناطق حاشیه نشین: ۱- سیمای نامطلوب، ۲- پایین بودن سطح بهداشت عمومی و سلامتی، ۳- فقدان شغل رسمی و درآمد کافی، ۴- وجود خرده فرهنگ‌های خاص مناطق کوچک، ۵- تراکم جمعیت انحرافات و کجروی‌های اجتماعی، ۶- فقدان یا کم بودن امکانات آموزشی و رفاهی و پایین بودن سطح سواد و تحصیلات و ۷- اعتیاد.

علل حاشیه نشینی: حاشیه نشینان کسانی هستند که در محدوده قضائی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شهر حضور دارند اما چگونگی اسکان و معیشت آن‌ها از جامعه شهری کاملاً متمایز است. از آنجاکه اکثریت این گروه‌ها بی سواد هستند و مهارت لازم را برای جذب در بازار کار شهر ندارند، به علت فقر و بیکاری عامل پس زننده شهری نیز آنها را از شهر رانده است، به علل گوناگون نتوانسته اند جذب نظام اقتصادی شوند و از خدمات شهری استفاده کنند و در نتیجه با جامعه شهری هماهنگ نشده اند. علل حاشیه نشینی می‌تواند ناشی از این علل باشد: ۱- منطقه و احدهای مسکونی رو به ویرانی، فرسوده با تجهیزات ناقص در حاشیه شهرها، ۲- تسلط فرهنگ فقر در منطقه، ۳- جدایی‌گزینی توده مردم روستایی از جامعه شهری، ۴- شهرک‌هایی در مجاورت شهر، با مواد و مصالح کم دوام ساختمانی، ۵- دورافتادن مردم منطقه از زندگی شهری، و ۶- مهاجرت و سکونت بخشی از مردم روستاها در حاشیه شهرها. افراد ساکن در مناطق حاشیه نشین، تنها به دلیل مساکن نابهنجار و واقع شدن این مساکن در حاشیه شهر نبوده که حاشیه نشین خوانده می‌شدند، بلکه نسبت به اقتصاد شهری نیز در حاشیه قرار داشتند؛ به طوری که در سال ۱۳۵۱، درآمد ماهانه ۷/۷۹٪ از خانوارهای حاشیه نشین تهران کمتر از ۶ هزار ریال بود. با این حال، رژیم پهلوی مدعی بود که متوسط درآمد ماهانه هر خانوار ۱۲۸۷۳ ریال است اما فقط درآمد ماهانه ۱/۹٪ خانوارها، بیش از ۱۰ هزار ریال بود. «در خصوص ایجاد پدیده حاشیه نشینی علل مختلفی می‌تواند موثر باشد: ۱- کمی

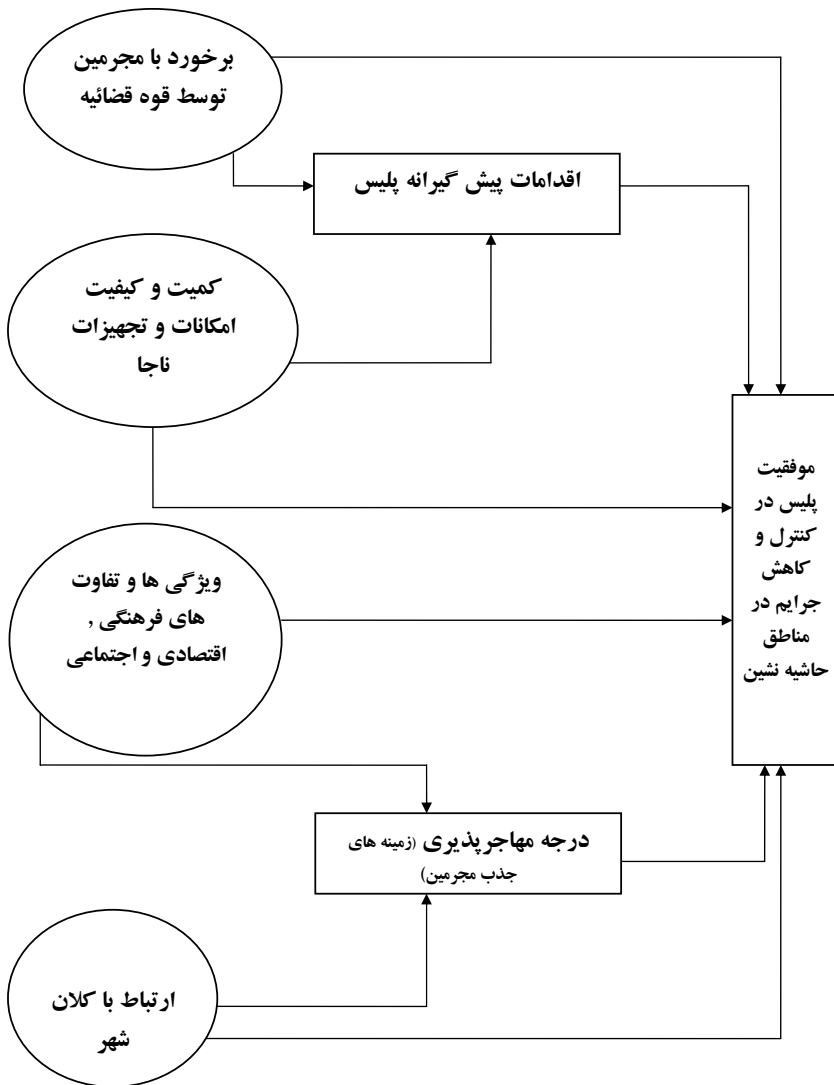
درآمد روسای خانوار و بالا بودن بهای زمین و هزینه ساخت و ساز رسمی و گرانی، ۲- دافعه‌های مبدا (مثل بی‌چیزی، نداشتن زمین) موجب گریز ساکنین آن از زادگاه‌های خویش و سرازیر شدن آن‌ها بسوی شهرها می‌شود و هزینه بالای زندگی شهری موجب پدید آمدن کانون‌های حاشیه نشینی می‌شود، ۳- قطعه بندی‌های بزرگ زمین که موجب افزایش قیمت زمین شده و امکان خرید زمین توسط افراد کم درآمد و کم بضاعت گرفته

می‌شود و به ناچار به مناطق حاشیه نشینی پناه می‌برند، ۴- فقدان منطقه بندی و کاربری نامناسب زمین، ۵- مهاجرت، از عوامل موثر در شکل‌گیری حاشیه نشینی است مهاجرت اعم از مهاجرت افراد از روستاها و شهرهای کوچک به شهرهای بزرگ و نیز مهاجرت افراد از هسته داخلی شهر به حواشی آن می‌باشد، و ۶- در شکل‌گیری مناطق حاشیه نشینی حداقل در گسترش آن نقش و تاثیر عملکرد ادارات و دستگاههای دولتی و عمومی را نباید نادیده گرفت. برخی از اراضی داخل یا خارج شهرها متعلق به سازمان‌ها و ادارات دولتی و عمومی از جمله شهر داری‌ها، سازمان مسکن و شهرسازی، جهاد کشاورزی و منابع طبیعی می‌باشد (مسعودی فر، ۱۳۸۴).

نتایج حاشیه نشینی: ۱- تراکم جمعیت و تنگی جا و بزرگی بعد خانوار، ۲- مشاغل کاذب، ۳- بیکاری و بیکاری فصلی و درآمد کم، ۴- بزه کاری، ۵- بدهکاری، ۶- فشار بر امکانات و تاسیسات محدود شهری (برق دزدی، ساخت و ساز غیرمجاز، تحصیل در مدارس با حجم بالای دانش آموز و ..)، ۷- نزاع‌های دائمی با همسایگان و رواج ضرب و جرح (نزاع‌های دسته جمعی ناشی از آن)، ۸- احساس عدم امنیت (ایجاد ناامنی در سطح شهر محل اسکان حاشیه نشین‌ها برای سایر شهروندان)، ۹- اضطراب و افسردگی، ۱۰- بحران هویت فردی و جمعی، ۱۱- زندگی در مسکن غیرقانونی، ۱۲- مفاسد جنسی و ۱۳- بی نظمی و بی ثباتی (نادری، ۱۳۸۳).

علل رشد حاشیه نشینی در تهران بزرگ: جابجایی انسان‌ها از یک مکان به مکانی دیگر به امید به دست آوردن رفاه و امکانات بیشتر را مهاجرت می‌گویند. تهران بزرگ نیز از این قاعده مستثنی نیست و سیل عظیم جمعیت از روستاها و شهرهای مختلف به تهران سرازیر شدند. ورود مهاجران از نقاط گوناگون کشور به شهر بزرگی مانند تهران نیاز به مدیریتی کلان و عالمانه نیز داشت. اما در دوران حکومت پهلوی در اثر بی توجهی به این مسئله مهاجران نتوانستند به طور اصولی در تهران اسکان پیدا کنند. همین پدیده منجر به پیدایش حلبی آبادها و زاغه‌های اطراف شهر تهران شد و در درازمدت مشکلات بسیاری را برای دولت وقت ایجاد کرد. اشباع جمعیت مهاجر و نبودن جایی برای سکونت آنها زاغه نشینی را به وجود آورد.

نمودار ۱. الگوی نظری تحقیق

مواد و روش‌ها

تحقیق حاضر از نظر نوع و هدف کاربردی است از نظر ماهیت و روش توصیفی-تحلیلی است. ابزار جمع آوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته بوده است؛ برای روایی پرسشنامه از روایی صوری (نظر اساتید متعدد، صاحب نظران و کارشناسان) استفاده گردید و با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ پایایی آن سنجیده شد ($\alpha=0/9057$). جامعه آماری کلیه ساکنین بالغ در مناطق حاشیه نشین شهر بومهن است که حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران و نمونه گیری خوشه ای ۱۷۳ نفر انتخاب شدند. برای تجزیه و تحلیل استنباطی داده‌ها از آزمون t ، فریدمن و تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده گردید.

تعاریف عملیاتی متغیرها: متغیرهای اساسی این تحقیق عبارتند از: اقدامات انتظامی، برخورد قاطع قضائی با مجرمین، ویژگی‌های فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی، نزدیکی بومهن به تهران بزرگ، درجه مهاجرپذیری به عنوان متغیر مستقل و پیش‌گیری و کاهش وقوع جرائم به عنوان متغیر وابسته.

الف- شاخص‌های متغیر مستقل:

۱- **اقدامات انتظامی:** « در کشور برابر قانون، وظیفه کلی پیش‌گیری از جرم به عهده قوه قضائیه است که این قوه از طریق منابع خود پیش‌گیری انتظامی از جرم را به انجام می‌رساند. و از طریق اعمال قانون و اجرای مجازات‌ها، پیش‌گیری روانی از وقوع را صورت می‌دهد. ضابطین عام قوه قضائیه در مبحث پیش‌گیری از جرایم، کارکنان نیروی انتظامی هستند که پیش‌گیری انتظامی از وقوع جرم، لزوماً در سازمان مذکور پیش بینی شده و ساز و کار آن نیز آماده گردیده است. در تعریفی که برای پیش‌گیری انتظامی از وقوع جرم در درون سازمان ناجا صورت گرفته این وظیفه به عهده کلانتری‌ها، پاسگاه‌های انتظامی و ایستگاه‌های بازرسی نهاده شده است که به ترتیب تامین امنیت و پیش‌گیری از وقوع جرایم در سطح شهرها و خارج از شهرها و جاده‌ها را به عهده دارند. » (گاهنامه پلیس پیش‌گیری، ۱۳۸۵، ص ۲۲-۲۳).

در بند ۸ ماده ۴ انجام و ظایفی که بر طبق قانون به عنوان ضابط قوه قضائیه به عهده نیروی انتظامی گذاشته شده عبارتند از: الف- مبارزه با موادمخدر، ب- مبارزه با قاچاق کالا، ج- مبارزه با منکرات و فساد، د- پیش‌گیری از وقوع جرایم، ه- کشف جرایم، و - بازرسی و تحقیق، ز- حفظ آثار و دلایل جرم، ح- دستگیری متهمین و مجرمین و جلوگیری از فرار و اختفای آنان، ط - اجرا و ابلاغ احکام قضایی (قانون تشکیل ناجا مصوب ۶۹/۴/۲۷ مجلس شورای اسلامی).

در این پژوهش اقدامات انتظامی شامل این موارد می‌باشد: گشت زنی پلیس با خودرو، استقرار ایستگاه‌های پلیس (اتاقک‌ها)، استقرار پلیس محله در محل، وجود شبگرد زیر نظر پلیس، اجرای ایست و بازرسی پلیس از خودروها، گشت زنی پیاده پلیس، حضور سریع و به موقع پلیس در صحنه‌های جرم و کمتر مشاهده شدن درگیری‌ها و شرارت‌ها از زمان اجرای طرح مبارزه با ارازل و اوپاش.

۲- امکانات و تجهیزات پلیس: کلیه لوازم، وسایل، ابزار و ادوات اجرای ماموریت‌های سازمانی در ناجا مدنظر می‌باشد؛ که در این پژوهش شامل این موارد می‌باشد: گشت زنی موتورسیکلت پلیس، وجود کارکنان مجرب و آموزش دیده در کلانتری‌ها، کم‌تر شدن جرم با وجود تجهیزات پیشرفته پلیس (ردیاب، بی‌سیم‌های قوی و...)، وجود کارکنان دین‌باور و با آمادگی جسمانی قوی‌تر نسبت به مجرمین، امکانات بیش‌تر و بهتر پلیس (خودروهای بنز در مقابل امکانات مجرمین)، و وجود باورهای دینی و اعتقادات کارکنان

۳- برخورد قاطع قضائی با مجرمین: اصل پنجاه و ششم - پیش‌گیری از به خدمت گرفتن منافع شخصی افراد برای دیگران به صورت غیرقانونی مورد نظر قانون‌گذار قرار گرفته است. در اصل شصت و یکم - قوه قضائیه موظف به حفظ حقوق عمومی و اجرای عدالت و... شده است. اجرای این اصل مستلزم یک سری اقدامات پیش‌گیرانه می‌باشد. در اصل ۱۵۶ این قانون چنین آمده است که: «قوه قضائیه قوه ای است مستقل و پشتیبان حقوق فردی و اجتماعی و مسئول تحقق بخشیدن به عدالت و عهده دارو ظایف زیر است که ما فقط به وظیفه پنجم اشاره می‌نمائیم: اقدام مناسب برای پیش‌گیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین.

باز در اصل ۸ این قانون به طور غیرمستقیم پیش‌گیری را با دعوت به خیر و امر به معروف و نهی از منکر وظیفه همگانی مردم و دولت نسبت به هم دانسته که البته شرایط آن را دولت تعیین می‌نماید (سلیمانی، ۱۳۸۱، ص ۲۹، ۳۰، ۶۰). در این پژوهش شامل این موارد می‌باشد: برخورد با مجرمان با شدت بیشتر، برخورد قوه قضائیه با شدت بیشتر با مجرمان، جریتر شدن مجرمان منطقه به علت قاطع برخورد نکردن با مجرمان، و افزایش جرم در منطقه به علت قاطع نکردن با برخورد مجرمان.

۴- ویژگی‌های فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی: کلیه مسایلی که مربوط به آداب و رسوم، علایق، حساسیت‌ها، تعصبات قومی و قبیله‌ای، گرایش‌ها، رفتارهای فردی و گروهی مردمان یک منطقه در یک حوزه جغرافیایی، می‌شود. اقتصادی: کلیه مسایلی که مربوط به میزان درآمد، اشتغال، اصناف مختلف، درآمد سرانه،

بی کاری، تولیدات کشاورزی، دامداری، منابع، معادن، خطوط حمل و نقل، صادرات، و واردات و .. یک منطقه می‌گردد.

اجتماعی: کلیه مسایلی که مربوط به امور خانوادگی، محیط‌های آموزشی، بهداشتی و درمانی، جمعیت، مسکن، امکانات رفاهی، مسایل شهری، تعلقات و نقاط افتراق و .. می‌گردد. ویژگی‌های فوق با نگرش و رویکرد به مناطق حاشیه نشین مدنظر محقق می‌باشد.

در این پژوهش این موارد جز ویژگی‌های فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی محسوب شده است:

- سطح سواد و تحصیلات افراد در منطقه باعث جری تر شدن مجرمان در منطقه می‌شود
  - سطح سواد افراد و تحصیلات افراد در منطقه باعث می‌شود که کم تر به سمت جرم بروند
  - در مناطقی که افراد سطح سواد بیش تری دارند کم تر جرم صورت می‌گیرد
  - افراد با سواد کم تر به فکر جرم و جنایت می‌افتند
  - در مناطق اعیان نشین کم تر جرم صورت می‌گیرد
  - اکثر جرم‌ها توسط افرادی که وضعیت اقتصادی خوبی ندارند صورت می‌گیرد
  - هزینه پایین در بومهن باعث جذب خانواده های با درآمد کمتر در منطقه شده است
- ۵- نزدیکی بومهن به تهران بزرگ: نزدیکی شهر بومهن به کلان شهر تهران موجب وقوع جرایم متعددی در این شهر می‌شود. مسکن ارزان، بازار کار، اشتغال به مشاغل کاذب در تهران و مراجعت شبانه به بومهن برای اسکان، بیلاقی بودن تهران به عنوان محل تفریحی نزدیک محسوب می‌شوند. که شاخص های آن در این پژوهش عبارتند از: افزایش جرایم در منطقه به علت وجود شهرک های صنعتی متعدد در منطقه و حضور کارگران از نقاط مختلف کشور، تاثیر تهیه مسکن ارزان تر نسبت به تهران در افزایش حاشیه نشینی و مهاجرت پذیری در منطقه، و بیش تر شدن جرم و جنایت در روزهای آخر هفته در این منطقه.

۶- درجه مهاجرپذیری (زمینه‌های جذب مجرمین): رشد بی رویه سال‌های گذشته دلالت از درجه مهاجرت پذیری بالای بومهن می‌باشد؛ در گذشته در روستاهای اطراف که سرجمع به ۵۰۰۰ نفر نمی‌رسید، هم اکنون جمعیت حدود ۸۰۰۰۰ نفری را در خود جای داده است. وجود زمینه‌های مختلف اعم از مسکن مناسب، بازار کار، آب و هوای بیلاقی، و .. از عوامل بالا بودن درجه مهاجرپذیری بومهن شده است. این شاخص‌ها در

این پژوهش مورد نظر بوده است: افزایش جرم در منطقه به علت افزایش حاشیه‌نشینی در بومهن، افزایش جرم در منطقه به علت قرارگرفتن بومهن در مسیر تهران به شمال، و افزایش ناهنجاری‌ها و جرایم در منطقه به علت نزدیکی بومهن به شهر بزرگی مانند تهران که باعث مهاجرت افراد به این شهر می‌شود

ب) شاخص‌های متغیر وابسته:

n پیش‌گیری از جرم: هر عملی که باعث کاهش بزه کاری، خشونت، ناامنی، از طریق مشخص کردن و حل کردن عوامل ایجادکننده این مشکلات به روش علمی شود، پیش‌گیری از جرایم است. «گاهنامه مطالعات اجتماعی ۱۳۸۵، ص ۴».

n حاشیه‌نشینی:

۱- حاشیه‌نشینی به شیوه جدیدی از زندگی اطلاق می‌شود که با تراکم بیش از حد جمعیت، تعارض فرهنگی، ناخواندگی و ناخواستگی، بیکاری و مشاغل کاذب، خشونت و جرم و جنایت، فشار زیاد از حد بر امکانات و تاسیسات محدود شهری، بی‌نظمی، بی‌ثباتی، بی‌هویتی و بالاخره احساس حقارت و اضطراب و آمادگی برای آشوب و انفجار همراه است. با این و صف، حاشیه‌نشینی نوعی شیوه نامناسب از تجمع انسانی است که خود علاوه بر آن که عاری از ثبات و امنیت می‌باشد در عین حال تهدیدکننده ثبات و امنیت دیگران نیز است. «(نادری، ۱۳۸۳)».

۲- «حاشیه‌نشینی در تقابل کشورهای پیش‌رفته و توسعه‌یابنده و به علت بروز نابرابری و تبعیضات اقتصادی- اجتماعی در اطراف شهرهای کلان شکل می‌گیرد» (سمینار حاشیه‌نشینی، ج ۲، مقدمه، ۱۳۸۲).

یافته‌ها

ویژگی‌های پاسخ‌دهندگان: ۷۴٪ متولد غیربومهن، ۳۳/۸٪ بین ۰ تا ۱۰ سال سابقه اقامت داشتند، ۴۴٪ کم‌سواد (زیردیپلم) و ۴۰٪ دیپلم، ۵۵٪ دارای شغل آزاد، درآمد ۵۳٪ بین ۱۰۰ تا ۳۰۰ هزار تومان بود.

- آزمون فرضیات: هر شش فرضیه زیر در سطح معناداری ۹۹٪ مورد تأیید قرار گرفتند:
- بین اقدامات انتظامی پلیس با پیش‌گیری و کاهش وقوع جرایم در مناطق حاشیه‌نشین رابطه وجود دارد.
  - بین به‌کارگیری امکانات و تجهیزات پلیس و پیش‌گیری از وقوع جرائم در مناطق حاشیه‌نشین رابطه وجود دارد.

- میان نحوه برخورد قضایی با مجرمین و پیش‌گیری از وقوع جرایم در منطقه بومهن رابطه وجود دارد.
  - میان ویژگی‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی مناطق حاشیه نشین با موفقیت و عدم موفقیت پلیس در پیش‌گیری از وقوع جرائم رابطه وجود دارد.
  - میان نزدیکی بومهن به تهران بزرگ و شیوع انواع خاصی از جرایم در این منطقه (بومهن) رابطه وجود دارد.
  - بین درجه مهاجرپذیری مناطق حاشیه نشین با اقدامات انتظامی پلیس در پیش‌گیری از وقوع جرایم رابطه وجود دارد.
- n آزمون فریدمن:** در این آزمون تمام سئوالات بر مبنای آزمون فریدمن رتبه بندی گردید تا از نظر پاسخ دهندگان اولویت هر سؤال مشخص گردد و همچنین اهمیت هر سو ال در مجموع سئوالات نیز مشخص گردیده که بالا ترین رتبه را سئوالات ۱۴-۱۷ (برخورد با مجرمان با شدت بیشتر، برخورد قوه قضائیه با شدت بیشتر با مجرمان، افزایش جرم در منطقه به علت قاطع برخورد نکردن با مجرمان، جری تر شدن مجرمان در منطقه به علت برخورد قاطع نکردن با مجرمان) داشته اند که مربوط به نحوه برخورد قوه قضائیه و مامورین با مجرمین می‌شوند.

بحث و نتیجه‌گیری

بومهن ظرف بیست سال گذشته با افزایش و رشد حاشیه نشینی روبه رو بوده و روز به روز هم بر میزان آن افزوده می‌شود. در این سال‌ها، تا سال ۱۳۷۱ بومهن از لحاظ انتظامی زیر نظر کلانتری ۱۴۴ تهران پارس بوده است. این کلانتری نیز تا قبل از ادغام ناجا با سازمان و ساختار یک پاسگاه ژاندارمری انجام وظیفه می‌نموده است. هم‌اکنون کلانتری ۲۰۶ بومهن در شرقی‌ترین قسمت تهران بزرگ قرار گرفته است.

در سطح تهران بزرگ پایگاه‌های اطلاعاتی، مبارزه با موادمخدر، گشت‌های آشکار و پنهان آگاهی و پایگاه‌های اشاره شده، گشت‌های یگان ویژه ناجا و تهران بزرگ، گشت عوامل راهنمایی و حتی خودروهای ستاد قسمت‌های اداری به گونه‌ای موجبات تأمین امنیت عمومی را فراهم می‌نمایند. یعنی اگر به طور مثال: گشت مبارزه با موادمخدر به سارقی در حین ارتکاب جرم برخورد نماید، سریع وارد عمل شده و مجرم را دستگیر می‌نماید. و یا عوامل گشت راهنمایی حداقل از طریق بی‌سیم وقوع جرم و محل و زمان آن را گزارش می‌دهند، اما در همین مقدار هم بومهن که جزو تهران محسوب می‌شود، از این امتیاز محروم است. بدیهی است که در بحث کاهش جرایم از ضریب اطمینان پایین تری برخوردار می‌باشد. از طرفی تجربه ثابت کرده است این

گونه یگان‌ها که از شهر بیرون هستند به گونه ای تبعیدگاه کارکنان متخلف می‌شود. اما نگاه سوم این که بومهن چون خارج از دید مسئولین قرار گرفته سرکشی لازم هم نمی‌شود، زیرا جایگاه کلانتری گاندی با بومهن هیچ‌گاه یکسان تلق نشده و این همان نقطه آغازین حرکت به افزایش جرایم در این منطقه می‌شود.

بخشداری، دادگستری و دیگر ادارات بومهن هم، همین و وضعیت را دارند. به طور مثال بومهن فاقد شورای تامین است. زیرا بخش مستقل نبوده و دیدگاه و مشکلات امنیتی و انتظامی منطقه بومهن فقط روی کاغذ مطرح و مورد بررسی قرار می‌گیرند. بومهن تعدادی زیادی از دستگاه‌های دولتی را ندارد و یا هنوز وابسته است. در بخش برق (روشنایی معابر و محل‌های جرم خیز)، که نقش مهمی را در بحث جلوگیری از سرقت ایفاء می‌کند، تابع رودهن و رودهن نیز تابع شهرستان دماوند است. در بخش ثبت احوال تابع تهران بزرگ، در بخش ثبت اسناد تابع رودهن، امام جمعه در مراسم ملی و مذهبی در چهار نقطه شرکت می‌کند؛ بومهن، پردیس، رودهن و آبعلی. بومهن از نظر نمایندگان مجلس جزو تهران بزرگ بوده و در این سال‌ها فقط یکی از نمایندگان در نماز جمعه و به صورت پراکنده مشاهده شده است. این شهر نماینده مستقلی ندارد تا مشکلات آن را پیگیری نماید.

پیشنهادات:

۱- اقدامات انتظامی پلیس از قبیل انواع گشت زنی (پیاده، موتوری و خودرویی)، تورهای ایست و بازرسی، استقرار ایستگاه‌های پلیس، حضور سریع و به موقع مأمورین در صحنه‌های جرم و... در قالب برنامه‌های کوتاه و بلندمدت و با نظارت و هدایت فرماندهی تهران بزرگ در مناطق حاشیه‌نشین با جدیت و اهتمام بیشتری به مرحله اجرا گذاشته شود.

۲- اقدامات تقابلی پلیس از جمله برخورد با ارازل و اوباش و اجرای طرح‌های ارتقاء امنیت اجتماعی تداوم یابد. این اقدامات در بومهن به خصوص مناطق حاشیه‌نشین تاثیر زیادی در پیش‌گیری و کاهش میزان وقوع جرایم داشته است.

۳- قوه قضائیه و دادگاه‌ها با مجرمین برخورد قاطع تری داشته باشند و پلیس نیز به عنوان ضابط آن با جدیت بیشتری نسبت به مجرمین به ویژه ارازل و اوباش و معتادین برخورد نماید.

۴- در بحث پلیس محله، شیگرد و... از طریق استانداری و فرمانداری تهران خواسته شود، مسئولین سیاسی و فرهنگی مترصد زمینه‌سازی فرهنگ استفاده از این امکانات در سطح بومهن شوند. بدیهی است که درپیش‌گیری و کاهش میزان وقوع جرایم موثر

می‌باشند.

۵- باتوجه به این که کلانتری بومهن در فاصله ۳۵ کیلومتری و در شرقی ترین نقطه تهران بزرگ قرار دارد و به دیگر پلیس‌های تخصصی دسترسی آسان تری ندارد، از نظر امکانات و تجهیزات پلیسی در وضعیت مطلوب تری قرار گرفته و تقویت شود.

۶- تعامل بسیج و کلانتری به طور جدی مورد تاکید قرار گرفته و خو استه شود این عزیزان در برهه‌های مختلف در سطح شهر مناطق جرم خیز به خصوص در مناطق حاشیه نشین حضور یابند. حضور بسیج و استقرار تورهای ایست بازرسی در مقاطع مختلف، ضریب امنیتی را در منطقه افزایش داده است.

۷- در صدا و سیما برنامه‌های خاصی برای آگاه سازی و هشدارهای پلیسی بومهن تنظیم شده و یا محدود و اندک است. مسئولین در تهران از جمله پلیس‌های تخصصی اجتماعی، امنیت و حتی پلیس پیشگیری در این زمینه هدایت و برنامه ریزی نمایند.

۸- محله‌های جرم خیز بومهن از جمله خیابان طلایی، حاج منصور، جنب مدرسه سادات و... که مورد شناخت مامورین و مردم هستند، با استقرار ایستگاه پلیس پوشش داده شو ند.

۹- در منطقه جاجرود و یا کمرد یک پاسگاه انتظامی در کنار جاده اصلی احداث و راه اندازی شود.

۱۰- همانند راهنمایی و رانندگی که در بومهن فعال است پایگاه‌های اطلاعات، مبارزه با مواد مخدر و آگاهی به بومهن اختصاص یافته و فعال شو ند.

۱۱- کلانتری رودهن از دماوند منتزع و به شرق تهران بپیوند و یک سرکلانتر از کلانتری ۱۴۴ تهرانپارس به این طرف عهده دار مسئولیت هدایت این چند کلانتری شود.

۱۲- از انتقال کارکنان ناراضی و یا اعمال تنبیهی به بومهن خود داری شود.

۱۳- بومهن به شهرستان تبدیل شده و یا حداقل به بخش مستقل ارتقاء سازمان یابد. این افزایش جایگاه در تقسیمات کشوری، مسئولین ناجا را برآن خو اهد داشت که برابر همان وضعیت اتخاذ تصمیم، برنامه ریزی و بودجه بندی نمایند. از همه مهم تر موضوعات امنیتی و انتظامی در شورای تامین بومهن مطرح، به بحث گذاشته شده و مرتفع خو اهد شد.

۱۴- ادارات و دستگاه‌های دولتی که در بومهن نماینده مستقل ندارند، هرچه سریع تر پس از تصویب شورای اداری استانداری، به بومهن منتقل شوند. و اصرح است که خلاء وجودی این ادارات بار منفی فراوانی دارد که بیشترین بازخورد آن متوجه مسایل فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی و در نهایت موضوعات امنیتی و انتظامی می‌شوند.

۱۵- دانشکده فرماندهی و ستاد (دافوس) ناجا با هماهنگی معاونت اجتماعی، فرماندهی تهران بزرگ و دیگر پلیس‌های تخصصی، مناطق حاشیه‌نشین تهران بزرگ و بومهن را موضوع بندی نموده تا پیرامون آن تحقیق در سطح کارشناسی ارشد شود.

کتابنامه

- الهیان کیکانلو، حمید (۱۳۸۴). **بررسی رابطه عوامل محیط طبیعی و اجتماعی در پیدایش جرم و روند آن در شهر بجنورد**. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی.
- پیتته، ژان (۱۳۶۹). **مهاجرت روستائیان**. ترجمه محمد مومنی کاشی، تهران: سازمان انتشارات آموزش انقلاب اسلامی.
- جعفری لنگرودی، محمدجعفر (۱۳۷۰). **ترمینولوژی حقوق**. تهران: گلشن.
- رئیس دانا، فریبرز (۱۳۸۰). **آسیب شناسی اجتماعی ایران**. تهران: سازمان بهزیستی کشور.
- سلیمانی، مهدی (۱۳۸۱). **مجموعه قوانین و مقررات مرزی و امنیتی**. تهران: وزارت کشور، معاونت امنیتی و انتظامی، اداره کل امور مرزی.
- صدهزاری (۱۳۸۴). «مهاجرت، حاشیه‌نشینی». تهران: معاون امور اجتماعی بخشداری مرکزی تهران.
- عمید، حسن (۱۳۷۵). **فرهنگ عمید**. تهران: امیر کبیر.
- فتح الهی، سیامک (۱۳۸۳). **ایران، قوانین و احکام - قانون مجازات اسلامی، حدود، قصاص، دیات، تعزیرات با اصلاحات و الحاقات به پیوست فهرست کاربردی جرایم ق مجازات اسلامی**. تهران: دانشگاه علوم انتظامی، معاونت پژوهش.
- معاونت اجتماعی ناجا (۱۳۸۵). **پلیس و پیش‌گیری اجتماعی از جرم** (گاهنامه بررسی‌های اجتماعی). تهران: معاونت اجتماعی ناجا.
- گل محمدی خامنه، علی (۱۳۸۳). **پیش‌گیری از جرایم**. تهران: دانشگاه علوم انتظامی، دانشکده پلیس انتظامی، گروه انتظامی.
- معاونت اجتماعی و ارشاد ناجا (۱۳۸۳). **بررسی میزان احساس امنیت در بین حاشیه‌نشینان تهران بزرگ به تفکیک مناطق**. تهران: معاونت اجتماعی و ارشاد ناجا.
- مهاجرین، رضا (۱۳۸۶). **تاثیر حاشیه‌نشینی بر میزان بزهکاری در کلان شهرها**. پایان نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی تهران - دانشکده علوم اجتماعی -
- نادری، امیر (۱۳۷۸). «مهاجرت جوانان: آسیب‌ها و پیامدهای امنیتی آن». **فصلنامه دانش انتظامی**، پیش شماره ۳ و ۴.